

КОМПЕТЕНЦІЯ ПРОКУРОРА ЩОДО ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність обраної теми зумовлена реформуванням процесуальних аспектів інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності, яке мало місце у зв'язку із застосуванням КПК України від 2012 р. У зв'язку із цим існує необхідність переосмислення ролі прокурора у вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Згідно з ч. 2 ст. 44 КК України, ч. 1 ст. 286 КПК України звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом. Наділення останнього таким правом пов'язується з дією презумпції невинуватості, відповідно до якої лише суд може встановлювати винуватість особи у вчиненні злочину. Логічна конструкція обґрунтування даного положення така: оскільки звільнення від кримінальної відповідальності, відповідно до ч. 1 ст. 44 КК України, може застосовуватися лише щодо особи, яка вчинила злочин, а злочин – це завжди винна поведінка особи [1, с. 51], тож вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності передбачає таку необхідну умову, як визнання особи винною у вчиненні злочину, а останнє, у свою чергу, може мати місце лише на підставі обвинувального вироку суду в силу положень ч. 1 ст. 62 Конституції України та ст. 17 КПК України, відповідно до яких особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обви-

нувальним вироком суду. Таким чином, суд як орган, покликаний покласти на особу кримінальну відповідальність, наділяється повноваженнями звільнити від неї [3, с. 40]. З огляду на це, можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності рішеннями інших суб'єктів (зокрема, прокурорів та слідчих) вважається неприпустимим, оскільки прийняття ними рішення не пов'язується з розв'язанням питання щодо винуватості чи невинуватості особи у вчиненні злочину [8, с. 32].

Разом з тим, для однозначної відповіді на питання, чи доцільно зберігати монополію суду на звільнення особи від кримінальної відповідальності, необхідно проаналізувати міжнародні стандарти вирішення відповідних питань. Насамперед, необхідно звернути увагу на положення ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод від 1950 р., які передбачають, що кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення вважається невинуватим, доки його вину не буде встановлено у законному порядку. Отже, закріплене на міжнародному рівні розуміння презумпції невинуватості не передбачає встановлення вини виключно рішенням суду.

Більше того, міжнародні, і, зокрема, європейські стандарти традиційно розглядають в якості суб'єкта, на якого покладається звільнення від кримінальної відповідальності, прокурора. Так, визначаючи зміст принципу дискреційного кримінального переслідування, Рекомендація № R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про спрощення кримінального судочинства від 17 вересня 1987 р. [10] наголошувала на необхідності закріплення у законі повноважень особи, уповноваженої провадити кримінальне переслідування, відмовитися від нього і припинити його за своїм розсудом. Фактично, зі змісту Рекомендації випливає, що право застосовувати даний принцип, який є аналогом звільнення від кримінальної відповідальності, належить тому органу, що здійснює кримінальне переслідування, яким у європейській традиції визнається прокуратура.

Вказані положення розвиваються і поглиблюються у міжнародних документах з питань прокурорської діяльності. Так, відповідно до п. 3 Рекомендації № R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя від 6 жовтня 2000 р., у деяких системах державні обвинувачі обирають альтернативи в кримінальному переслідуванні [9]. Згідно з п. 18 Керівних принципів ООН, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судові перес-

лідування від 1990 р., особи, які здійснюють судове переслідування, належним чином розглядають питання про припинення судового переслідування, про умовне або безумовне зупинення розгляду або про відкликання кримінальних справ з офіційної системи правосуддя, при цьому повною мірою поважаючи права підозрюваного (підозрюваних) і жертви (жертв). У цих же цілях держави повинні повністю вивчити можливість прийняття програм відкликання справ не тільки для зменшення надмірного завантаження судів, але і щоб уникнути того безчестя, з яким пов'язані затримання до суду, обвинувачення й засудження, а також можливих негативних наслідків тюремного ув'язнення [5].

На підставі цих положень можна зробити висновок, що, з одного боку, міжнародні стандарти не передбачають наділення суду повноваженнями щодо звільнення від кримінальної відповідальності; з іншого боку, вони встановлюють необхідність наділення такими повноваженнями прокурора як суб'єкта, що здійснює кримінальне переслідування. За цією логікою, суб'єкт, який кримінальне переслідування реалізує (тобто прокурор) повинен надіятися правом і обирати ту чи іншу альтернативу кримінальному переслідуванню (звільнення особи від кримінальної відповідальності) [7, с. 140].

Можливість позасудового вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності отримала певне обґрунтування і в науковій юридичній літературі. Приміром, В.С. Єгоров обґрунтовує, що на досудовій стадії застосовувати заходи кримінального впливу як елементи державного апарату, що представляють публічну владу, мають право органи прокуратури, а тому, не доводячи справу до судового розгляду, останні можуть відмовитись від подальшого кримінального переслідування щодо особи та звільнити її від кримінальної відповідальності [4, с. 73]. Зроблено також спроби уникнути колізії із законодавчим формулюванням презумпції невинуватості. Наприклад, А.В. Головки, розмежовуючи такі поняття, як «звільнення від кримінальної відповідальності» та «припинення кримінального переслідування», вважає, що суд може звільнити особу від кримінального покарання, визнавши її винною у вчиненні злочину, а органи попереднього слідства можуть з тих же підстав відмовитися від кримінального переслідування такої особи, не вирішуючи наперед питання про її вину вчиненні злочину [2, с. 50, 51].

На наш погляд, український законодавець зробив помітний крок на шляху до визнання вирішальної ролі прокурора у вирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповіда-

льності, передбачивши у ст. 286 КПК України монопольне право прокурора на звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування. Фактично, в обхід чи всупереч позиції прокурора дане питання взагалі не може бути вирішене, оскільки інші суб'єкти позбавлені права на звернення з таким клопотанням, а суд не має власної ініціативи щодо його розгляду. Проте на сьогодні і з фактичної, і з формальної точки зору саме суд залишається тим суб'єктом, який остаточно вирішує питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У зв'язку із цим вважаємо, що правом на звільнення особи від кримінальної відповідальності має бути законодавчо наділений також і прокурор. Порушення принципу презумпції невинуватості, яке матиме місце у цьому випадку, може бути нейтралізоване шляхом приведення конституційного визначення даної засади у відповідність до положень ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод від 1950 р., про які йшлося вище. Адже не можна забувати, що і сучасний порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності суперечить закріпленому у ст. 62 Конституції формулюванню [3; 6]. Натомість на користь наділення прокурора відповідним правом свідчить як теоретичне розуміння його як суб'єкта, що здійснює кримінальне переслідування, і може обирати альтернативи останнього, так і практичні переваги такого порядку, які полягатимуть у спрощенні процедури закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, а відтак – прискоренні кримінального провадження і досягненні процесуальної економії.

Література:

1. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія / Ю.В. Баулін. – К. : Атіка, 2004. – 296 с.
2. Головки А.В. Освобождение от уголовной ответственности и освобождение от уголовного преследования: соотношение понятий / А.В. Головки // Государство и право. – 2000. – № 6. – С. 41 – 42.
3. Дудоров О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності / О. Дудоров // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2009. – № 1. – С. 40 – 48.
4. Егоров В.С. Теоретические вопросы освобождения от уголовной ответственности / В.С. Егоров. – М., 2002. – 278 с.
5. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судові переслідування : прийн. VIII Конгресом ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками // Правові основи прокурор-

ISBN 978-617-616-077-9. Акт. пит. крим. права, процесу і криміналістики,
удоск. діяльн. суд. і правоохор. систем. Северодонецьк, 2017

ської діяльності в Україні : наук.-практ. посіб. / А.В. Лапкін. – Х. : Пра-
во, 2013. – С. 48 – 54.

6. Козакевич Ю. Нелегальність інституту звільнення від кримінальної
відповідальності потребує вирішення / Ю. Козакевич, М. Коржанський,
І.Мирвода, Р. Щупаківський // Наук. вісн. Юрид. акад. МВС. – 2004. –
№ 2 (15). – С. 220 – 226.

7. Лапкін А.В. Участь прокурора в кримінальному провадженні зі звіль-
ненням особи від кримінальної відповідальності // Вісн. Луганського держ.
ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – 2015. – № 3 (71). – С. 131 – 142.

8. Півненко В. Звільнення від кримінальної відповідальності: про-
блеми теорії і практики / В. Півненко // Юрист України. – 2004. – № 1.
– С. 31 – 33.

9. Про роль державного обвинувачення в системі кримінального
правосуддя : Рекомендація R (2000) 19 Комітету міністрів державам-
членам Ради Європи, прийн. 6 жовт. 2000 р. // Правові основи проку-
рорської діяльності в Україні : наук.-практ. посіб. / А.В. Лапкін. – Х. :
Право, 2013. – С. 55 – 60.

10. Про спрощення кримінального правосуддя: Рекомендація R (87)
18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам, прийн. 17 верес.
1987 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.echr-
base.ru/rec87_18.jsp](http://www.echr-base.ru/rec87_18.jsp)

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ імені Е.О. ДІДОРЕНКА

**Актуальні питання
кримінального права,
процесу і криміналістики,
удосконалення діяльності
судової і правоохоронної систем**

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції,
присвяченої пам'яті професора М.Й. Курочки
(м. Северодонецьк, 19 травня 2017 року)

Северодонецьк
РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка
2017

УДК 343.2/.7:343.1:343.9(082)
ББК 67.408+67.411+67.52+67.71я43
А 43

Рекомендовано до друку та розповсюдження
через мережу Інтернет вченою радою
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка
(протокол № 13 від 26 травня 2017 року)

А 43 **Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем** : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Северодонецьк, 19 травн. 2017 р.). – Северодонецьк : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2017. – 400 с.
ISBN 978-617-616-077-9

Збірник містить доповіді учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої розгляду актуальних питань кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем. Конференція проходила 19 травня 2017 року в м. Северодонецьку та присвячена пам'яті професора М.Й. Курочки.

Для науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю, працівників правоохоронних органів і суду, а також усіх, хто цікавиться сучасними проблемами правової науки.

УДК 343.2/.7:343.1:343.9(082)
ББК 67.408+67.411+67.52+67.71 я43

Доповіді публікуються в авторській редакції. Їхній зміст відображає персональну позицію учасника конференції.

ISBN 978-617-616-077-9

© ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2017
© Автори, 2017

Смець О.М. Деякі питання удосконалення діяльності поліції з протидії злочинності	279
Зеленов Г.М. Щодо можливості участі іноземних громадян у формуванні суддівського корпусу антикорупційного суду України	283
Каркач П.М. Прокурорська діяльність у сфері протидії злочинності	287
Крюков О.О. Об'єднання слідчих та оперативних підрозділів як шлях до підвищення ефективності розслідування.....	291
Кундік Р.І. Удосконалення реалізації конституційного принципу верховенства права в судочинстві України	294
Лапкін А.В. Компетенція прокурора щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності	298
Лук'янчикова В.Є., Лук'янчиков Б.Є. Правові засади застосування національною поліцією технічних засобів забезпечення безпеки дорожнього руху	302
Малахов С.О. Представницька функція прокуратури в контексті нових конституційних змін (щодо правосуддя)....	306
Москвич А.М. Особливості правового статусу адвоката-іноземця в Україні	309
Поклад В.І. Про громадську думку та професійну етику працівників поліції	311
Прилуцький С.В. Судові повноваження Вищої ради правосуддя: правове регулювання та перспективи вдосконалення	314
Ткаченко Ю.В., Андреев Т.П. До питання про доцільність розширення конституційно-правової основи діяльності адвокатури в Україні	318
Щербанюк О.В. Удосконалення статусу конституційного суду України в процесі судово-правової реформи	321
 СЕКЦІЯ № 4. Кримінально-правові аспекти правоохоронної діяльності та здійснення судочинства	
Письменський Є.О. Про характер та обсяг суспільно небезпечних наслідків у складі злочину зловживання владою або службовим становищем	325
Бараненко Р.В., Литвин О.Я. Чи можливо перемогти «корупційну гідру»?	333

Наукове видання

Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції

(Северодонецьк, 19 травня 2017 року)

Упорядники –

д.ю.н., доц. **Є.О. Письменський**
к.ю.н., доц. **С.В. Головкін**
к.ю.н., доц. **С.О. Іваницький**
к.ю.н., доц. **В.М. Беднарська**

Редактори, оригінал-макет –
д.ю.н., доц. **Є.О. Письменський**
к.ю.н., доц. **В.В. Коваленко**

Підписано до друку 27.06.2017.
Формат 60 x 84 ¹/₁₆. Ум. друк. арк. 24.
Тираж 300 прим. Зам № ___

Редакційно-видавниче відділення
відділу організації наукової роботи Луганського державного
університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

ВИГОТОВАЮВАЧ

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника 5/1.

Свідоцтво про державну реєстрацію МК № 11 від 26.01.2007 р.